

Két regény egy elkallódó nemzedékről. (*Magyar László*: Tamás. Pantheon-kiadás. *Szitnyai Zoltán*: Nincs feltámadás. Athenaeum-kiadás.) Az úgynevezett «harmincéves» nemzedék sorskérdéseit ma már kétféle világításban látjuk. Volt idő, nem is olyan régen, mikor e nemzedék tagjainak jelentős része úgy nézett önmagára, mint a legközelebbi jövő legszilárdabb zálogára. Politikai programmok, kulturális reformtervek eszméi kapcsolódtak össze a «harmincéves» jelzővel. Nem egyszer már majdnem vesztésnek tűnt fel az így megjelölt korosztály aktivitása a magyar politikai és társadalmi élet előtt. A problémáknak egész mondaköre képződött ki körötte s ifjúsági közösségek tömörítették az említett jelzőbe jövőre vonatkozó óhajtaikat és követeléseiket.

A harmincévesek e magabizó fontosságérzésébe hamarosan zavargó hangok is vegyültek. Hogy ők problematikus generáció tagjai, azt ők maguk is hangsúlyozták, sőt éppen ilyen mivoltukból jövőt jelentő következtetéseket vontak le maguk számára. Háború előtti eredtetésük és az állítólag megváltozott időkbe való beleérésük — gondolták — egyenest arra rendeli őket, hogy a korváltás izgalmaiban egyensúlyozó szerepet játszszanak. Azok azonban, kik e nemzedék életbeli gesztusait a személyes érdektelenség naposabb oldaláról szemlélték, az idősebbek éppen e kétarcúságot látták végzetes és destruáló bélyegnek. A ziláltság, a megállni nem tudás, az erőtlen szépségs bomlasztó jegyeit vélték bennük felfedezni, hiszen a sivatagi vándorlásban ők az utolsók, kikben még erősen él a békés

élet húsosfazekainak emléke s nem eléggé edzetek, hogy a megnehezült idők terhét és hévségét elviseljék. Jelentőségük így az újnak mondott kor kialakításában nem is lehet, el kell tűnniök az életből, utat kell csinálniuk a következő, már érdekesebb levegőben felnőtt nemzedéknek.

Mindez ma olyan közhangulat féle, mely egyszer az ünnepélyes gyászzené tragikus hangján, másszor meg a jövőért elevebben törtető félretoló mozdulatában jelentkezik. Magyar László és Sitnyai Zoltán regényei ennek a közhangulatnak irodalmi formái. Mindaz, ami műveikben kihegyezett mondanivaló, szépirodalmi szentesítése közvéleményigazságoknak. Mondanivalójuknak elkésetten célbafutó volta nem volna önmagában baj, ha nem éreztetnék lépten-nyomon, hogy műveik ezekért a társadalmi igazságokért irattak. Mindketten a prófétalás komor ruhájába öltözködtek (regényeik élére tűzött bibliai textusaik már az olvasás előtt tudomásul vétetik ezt a prófétai pózt) és ünnepi mozdulataikhoz alig illenek hétköznapi igazságaik.

Magyar Lászlónál könnyen megérthető ez a visszásság. Írói tulajdona inkább csak valami nagy aktualitásérzék, erős riportihlet és képeesség annak, ami a «levegőben van», megragadására. Így jut el a megállni nem tudó és hitetlen Tamás (így hívják a főhőst!) vadonatúj szimbolumához, melyet könnyedén ráborít a harmincévesek kritikus nemzedékének fejére. A feltalált szimbolumot minden mélyítés vagy árnyalás nélkül végighajszolja a regény két kötetén s közben a színes hírek stílusában beszámol

kommunizmusról, román megszállásról, ellenforradalomról és e kicsinyes zszurnaliszta látásba igyekszik egy nemzedék tragikumá emelt sorsát beleszorítani. Ő a gyászzenés közvélemény, mely a generációs Wertherthet egy fájdalmas, érzelmes riportcikkkel kíséri az elkallódás sírjába.

Szitnyai Zoltán regénye korántsem ilyen igénytelen és felszínes, sőt maga a harmincéves problematika sem olyan úntalanul önmagáért való, mint a «Tamás»-ban. Szándéka is nagyobb-szerűnek látszik: az elmúlt 10—20 év társadalmának leleplezését akarja adni s csak a végén kanyarodik rá egy váratlan mozdulattal a «harmincéves» kérdés síneire. Maga a társadalomrajz azonban vajmi kiábrándító. Nem azért, mert kiderül, hogy ama zavaros időkben a politikai jobb- vagy baloldalisága címén mily emberi gazságok érvényesültek, hanem azért, mert ily «leleplezés»-ért nincs szükség regényre. Nála is a közelmultól kialakult közhely nyomult be az irodalomba. Hemzsegnek regényében az ennek a közhelynek megfelelő jellegzetes és egysikű figurák. Jellegzetesen feudális vármegyei urak, jellegzetes konjunktúra-forradalmárok és reakciósok, jellegzetes fanatikuskok. Köztük él és küszködik a főhős, a jellegzetes idealista, a regény végén a generációs krízisbe belenövő «harmincéves», akit egy hirtelen előrántott «húszéves» döbrent rá idealista Rab Rábys küzdelmei hiábavalóságára (ismét közhely!) és a lezártnak hitt dolgok nyitott voltára. Ez a szimplifikálás Sitnyai legnagyobb hibája. Nagyobb, mint Magyar László ujságíró felületessége, mert ennek műve csak indokolatlan betörés az irodalom területére, de Sitnyai kétségtelen s már nem egyszer megbizonyított írói képességeket dob a könnyű eredmények áldozatául.

Általánosítsunk-e mindebből? A harmincéves írónemzedék önlelep-

lezésének tartsuk-e a két regényt? Alig volna igazságos. A keveseken át való győzelem, a közvélemény-ismétléstől való elszakadás talán rejt még magában némi vonzóerőt s lesznek talán, kik ezen az úton próbálnak feltörni a napfényre. *Kerecsényi Dezső.*

Sárközi György: Mint oldott kéve. Történelmi regény. (Budapest, Pantheon-kiadás.) Az összeomlás óta a történelmi tárgyakkal regényíróink közt egyre nagyobb a keletje s feljük olyanok is szívesen fordulnak, kik a díszletfestegetésen túl a színpalak közé a történelmi korok levegőjét lehelni sem kellő tájékozottságuk, sem költői teremtőerejük hiányánál fogva nem hivatottak. Ezek romantikus «eseménygazdagság»-ukkal, honfibus ál-páthozukkal, esetleg jelmezes erotikájukkal olvasóközönséget akárhányszor bőven fognak maguknak, de a tarka fölszín mögé okvetetlenkedő s az elviselhetetlenül «daliás» hang iránt érzékenyebb fülű kritikust többnyire már első lapjaikkal lehűtik és lelkesedés helyett ösztönös ellenkezésbe kergetik.

Sárközi nagy regénykompozíciója e lesújtó általános tapasztalat alól jól-és megkülönböztetett figyelmet érdemlő kivétel. Az ő «történelme» a közelmulté, mely még nemrégben személyes emlékek alkonyati fényében derengett vissza s ugyanakkor a napi politikának nem mindig tisztaszándékú gyújtóanyagául is szolgált. A világháború szörnyű kataklizmosza azonban a szabadságharcú idők egész politikum- és szennvedélyanyagát mintegy a túlsó partra, csakugyan a «történelmiség» távolába sodorta. A tudomány is azóta ezen a területen az eligazodás és tisztázódás felé túljutott az első komoly kezdeményen s nyomában az író is emelkedettebb nézőpontból jártathatja végig tekintetét a mult századközép mozgalmas körhorizontján. Sárközinek a reform-